

Seeme on saagi alus

Sertifitseeritud seemne eelistest ja sordikaitsest Eestis

SISUKORD:

Õiguslik raamistik	3
Sort ja sordiaretus	3
Sordileht	4
Soovitatud sordileht	4
I SERTIFITSEERITUD SEEME	5
Seemnete sertifitseerimine	5
Sertifitseerimist tõendav etikett	7
Sertifitseeritud seemne eelised	10
II SORDIKAITSE	13
Õiguslik raamistik	13
Sordikaitse olemus	13
Sordi omanik, omaniku õigused	13
Eesti sordikaitse	14
Euroopa Liidu sordikaitse	14
Sordikaitse erand	14
Oma tarbeks toodetud seeme	14
Põllukultuuride liigid, millele kehtib sordikaitse erand	14
Õiglane tasu OTS-seemne kasutamisel	15
Väiketootja	16
Kaitsealuse sordi kasutaja kohustused	16
Sordikaitse järelevalve	16
SOOVITUSED SEEMNE KASUTAJALE	17
Seadusaktid	19
Kontaktid	20

Trükis on tellitud ja finantseeritud Põllumajandusministeeriumi poolt.

Koostaja: Ly Rand, MTÜ Eesti Seemneliit

Autorid: Ly Rand, Pille Ardel

Fotod: I. Loper, L. Rand, M. Ess, M. Moks, P. Puusepp, V. Straume

Täname koostööpartnereid Põllumajandusministeeriumist: Kristiina

Digryte, Renata Tsaturjan, Tambet Sova, Vahur Mõttus

Autoriõigused kaitstud

Välja andnud: EV Põllumajandusministeerium 2010

Seemne väärtustamine tagab seemnesektori jätkusuutlikkuse ning tõstab põllumeeste teadlikkust, aidates nii kaasa majandustulemuste konkurentsivõimele. Trükis selgitab põllumajandustootjale sertifitseeritud seemne kasutamise eeliseid ning kaitsealuste sortide omanike õigusi.

Õiguslik raamistik

Seemnete tootmist, turustamist ning sortide kaitset reguleerivad Eesti Vabariigis Taimede paljundamise ja sordikaitse seadus (*edaspidi TPSK seadus*) ning põllumajandusministri määrused. Põllumajandusministri määruste loetelu leiab trükise tagakaanel. Eesti seadus on kooskõlas Euroopa Liidu (*edaspidi EL*) ja Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni – OECD seemneskeemide reeglitega, millega Eesti Vabariik ühines 1997. aastal.

Sort ja sordiaretus

Sordiaretus on teadus kultuurtaimede sortide ja hübriidide loomisest. Eesti sordiaretuse ajalugu ulatub 18. sajandi viiekümnendatesse aastatesse, vanim Eesti sordilehes olev sort on talirikis „Sangaste“. Eestis tegeleb põllukultuuride sordiaretusega Jõgeva Sordiaretuse Instituut (*edaspidi Jõgeva SAI*) ja valge mesika ning ida-kitseherne sordiaretusega Eesti Maaviljeluse Instituut.

Seemnekaubanduse rahvusvaheliseks muutumisega on Eesti põllumeestel võimalus üha enam kasutada teistes riikides aretatud sorte, mis pakuvad konkurentsi kohalikul seemneturul. Samuti on Eestis aretatud sordid kasutusel naaberriikides – Lätis, Leedus, Soomes ja isegi Jaapanis (ida-kitseherne sort "*Gale*").

Sort on majanduslike ja bioloogiliste omaduste ning morfoloogiliste tunnuste poolest sarnaste taimede rühm, mille sorditunnused on ühtlikud ja püsivad, erinedes teistest vähemalt ühe tunnuse poolest. Sordiaretus on keeruline, kulukas ja aeganõudev protsess, milles on üha enam tähelepanu pööratud kõrge saagikuse kõrval parema kvaliteediga ja haiguskindlamatele sortidele. Eesti kliimas on olulised näitajad taliviljade talvekindlus, teraviljade seisukindlus ja taimede haiguskindlus. Sordi aretamisel tuleb arvestada töötleva tööstuse vajadusi ja nende standardeid. Kui sordi aretaja on oma aretise heades omadustes veendunud, esitatakse taotlus uue sordi registreerimiseks, sordilehte ja kaitse alla võtmiseks. Sordi omaniku ülesandeks on ka juba sordilehte kantud sortide säilitusaretuse jätkamine seemnekasvatajate varustamiseks sordiehtsa algseemnega.

Sordileht

Sordileht on loetelu põllukultuuride sortidest, mille seemet on lubatud sertifitseerida ja müüa. Eestis müügil olevad sordid peavad olema kas Eesti sordilehes või EL põllukultuuride ühtses sordilehes.

Eesti sordilehes olevate põllukultuuride sortide viljelusväärtus ja sobivus Eesti mullastiku- ja kliimatingimustes kasvatamiseks on kontrollitud. Sort võetakse sordilehte, kui ta vastab eristatavuse, ühtlikkuse, püsivuse ja sordinime nõuetele ning läbib majanduskatsed viljelusväärtuse väljaselgitamiseks. Majanduskatsetes on sordilehte kandideerivatele sortidele seatud nõuded, mis arvestavad toidu-, sööda- või tehnilistele kultuuridele esitatavaid näitajaid. Eesti sordilehe sortide majanduskatsete tulemused leiab Põllumajandusuuringute Keskuse (*edaspidi PMK*) kodulehelt: <http://pmk.agri.ee/viljandi/katsed.php>. Sordilehe koostab Põllumajandusamet (*edaspidi PMA*) ning see avalikustatakse kodulehel: www.pma.agri.ee. Eesti sordilehte lisamise järgselt lisatakse sort EL põllukultuuride ühtsesse sordilehte ning neid sorte on võimalik turustada kogu EL territooriumil.

Soovitatud sordileht

Soovitatud sordileht koostatakse sordivaliku kergendamiseks, sinna on valitud Eesti sordilehest üksnes nisu, odra, kaera ja suvirapsi parimad sordid. Katseperiood soovitatud sordilehte saamiseks on üks aasta, mis lisandub kahele majanduskatse aastale sordilehte saamiseks. Nii võib uus sort saada soovitatud sordilehte peale kolmandat katseaastat. Soovitatud sordilehe katsetulemused avaldatakse PMK trükisena ning tema kodulehel. Soovitatud sordilehte võetud sortide nimekiri avaldatakse PMA kodulehel.

Fotol sordikatsete ülevaatajad (paremalt) Ly Rand, Elo Tuubel, Pille Ardel, Toivo Lauk.

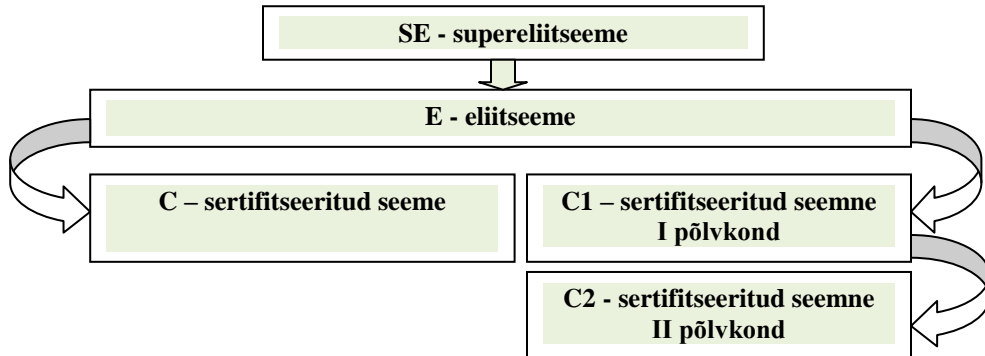
I SERTIFITSEERITUD SEEME

Seemnete sertifitseerimine

Seemnete sertifitseerimine on selle põlvnemise, liigi- ja sordiehtsuse ning -puhtuse ja kvaliteedi ning taimetervisenõuetele vastavuse kontrollimine rahvusvaheliselt kehtestatud nõuete kohaselt ning seemnepakendite sulgemine ja märgistamine PMA järelevalve all. Seadusandlusega on kehtestatud sertifitseeritavate põllukultuuride liigid ja seemnete sertifitseerimise nõuded, mida kontrollitakse seemnepõldude tunnustamisel, seemnepartii kvaliteedi laboratoorse analüüsimisega ning järelkontrollikatsetega.

Sertifitseeritud seemne (*edaspidi SERT-seeme*) tootmist korraldab ja selle eest vastutab sordi omanik või säilitaja. Seemnetootjad omavad sordi omaniku või säilitaja luba ning seemnete pakendajad omavad PMA väljastatud seemnete pakendamise luba.

Seemnekategooria näitab seemnepartii põlvnemist, tähistab seemnepartii kohta seemneskeemis ning tema põlvkonda paljundamise protsessis. Seemnekategooriad on: supereliitseeme (SE), eliitseeme (E), sertifitseeritud seeme (C) või sertifitseeritud seemne I põlvkond (C1) ja sertifitseeritud seemne II põlvkond (C2). Seemnetootmise skeemi pikkus sõltub kultuurist – risttolmlevatel kultuuridel on see lühem, isetolmlevatel pikem:

Seemnepõldude tunnustamisel tehakse kindlaks põllul kasvav sort ning taimiku liigi- ja sordipuhtus. Määratakse ka seemnesaagi kvaliteeti alandada võivad tegurid: teiste liikide taimed, raskesti eraldatava seemnega umbrohtuained, sh tuulekaer, seemet kahjustavad taimehaigused, vahemaa võimaliku risttolmlemise vältimiseks ja muud tegurid. Seemnepõldude tunnustamise tulemusi kinnitab seemnepõllu tunnustamise akt.

Seemnepartii kvaliteeti analüüsitakse PMK seemnekontrolli laboratooriumis, mis on Rahvusvahelise Seemnekontrolli Assotsiatsiooni (*edaspidi ISTA*) poolt akrediteeritud. Seemne kvaliteeti määratakse keskmisest seemneproovist. Peale seemneproovi võtmist sulgeb proovivõtja seemnemahuti (konteiner, big-bag, hoiupunker, jt) ja pitseerib selle plommi või turvakleebisega. Nimetatud turvakleebis ei ole sertifitseerimist tõendav etikett. Keskmisest seemneproovist määratakse laboratooriumis järgmised seemne kvaliteedinäitajad:

- ▶ idanevus;
- ▶ puhtus;
- ▶ teiste kultuuride ja umbrohtude seemnete sisaldus, sh tuulekaer;
- ▶ seemnete 1000 tera mass;
- ▶ seemet kahjustavate taimehaiguste esinemine;
- ▶ niiskusesisaldus.

PMK seemnekontrolli labor väljastab analüüsitulemuste alusel analüüsiprotokoll, tellija soovil väljastab inglisekeelse ISTA sertifikaadi, mida kasutatakse rahvusvahelises seemnekaubanduses.

Sertifitseerimise nõuetele vastava seemnepartii kohta väljastab PMA põldtunnustamise, laboratoorse analüüsi ja järelkontrolli põldkatsete tulemusi arvestades seemnetunnistuse ning sertifitseerimist tõendavad etiketid.

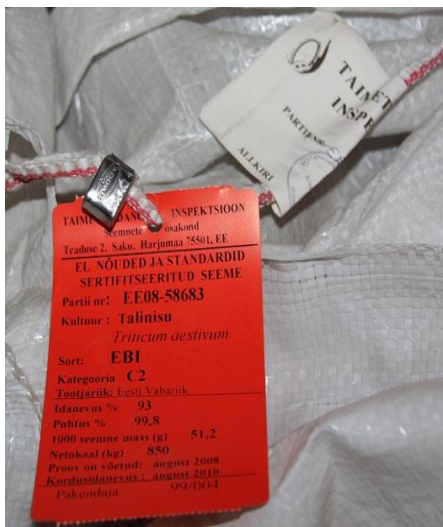
Järelkontrollikatsetega kontrollitakse seemnepartiide sordiehtsust ja sordipuhust seemnetootmise igas etapis. Kui tulemus ei vasta kehtestatud miinimumnõuetele, keelustatakse antud seemnepartii edasine paljundamine ja müük. Müüja peab teavitama seemne ostjat puudustest ja vajadusel kompenseerima madalamast kvaliteedist tuleneva kahju.

Sertifitseerimist tõendav etikett

Etikett on ainus sertifitseerimist tõendav seemnedokument. Etiketid väljastatakse seemnepartiile, mis vastab sertifitseeritud seemne nõuetele. Etiketid kinnitatakse (õmmeldakse, seotakse, kleebitakse, trükitakse) pakendi sulgemiskohale nii, et pakendi avamine pole võimalik ilma etiketti rikkumata.

Igal seemnekategoorial on kindel etiketi värvus, etiketi nõuded kehtivad EL-s ning OECD seemneskeemidega liitunud riikides. Nii saab ostja ka juhul, kui kohalikust keelest aru ei saada, tuvastada seemnekategooria etiketi värvuse järgi.

Seemnepakendi etiketiga sulgemisega on seeme sertifitseeritud ning müügiks valmis!

Fotol on näha, et peale seemneproovi võtmist on big-bag **pitseeritud** valge kleebisega (ülal paremal). Peale sertifitseerimist on pakend **suletud** etiketiga (C2 – punane värvus) ja kinnitatud nõõrile metallist plommiga.

Fotol on näha, kuidas Rootsi seemnekeskuses on automaatselt võetud seemneproovid pitseeritud teabega ja plommiga. Proovid on võetud pärast seemnete puhtimist idanevuse määramiseks.

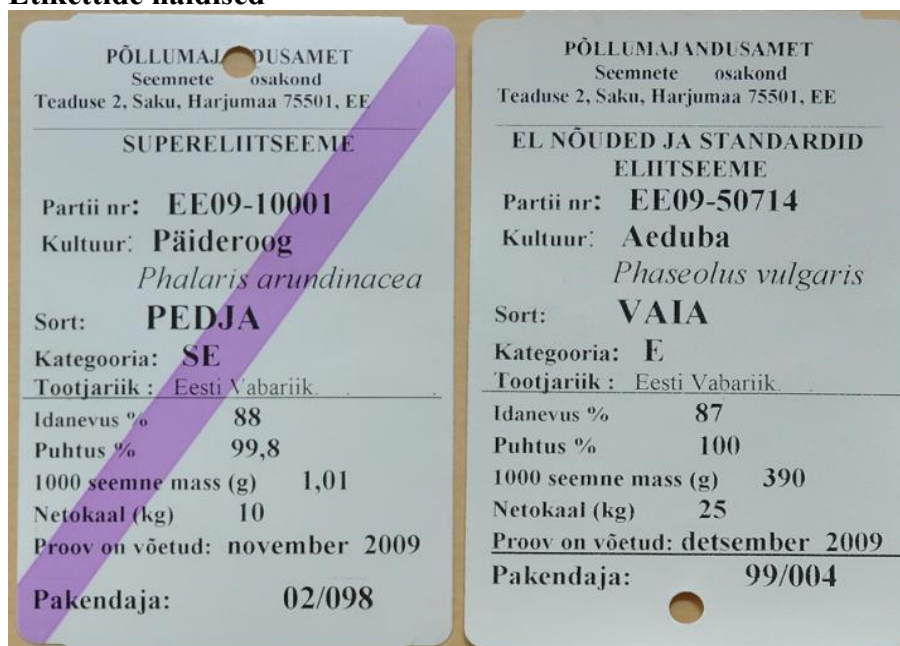

Fotol on sama seemnekeskuse seemnekonteiner, mis on pealt suletud vineerist kattega, kate on suletud nõõriga. Peale sertifitseerimist on konteiner suletud etiketiga (C – sinine värvus) ja plommiga, mis kinnitub konteineri katet sulgevale nõõrile.

Fotol on seade, mis demonstreerib erinevate seemnefraktsioonide (keskmine osa) segamist spetsiaalsete segistitega (kahel pool olevad vardad). Segistit on võimalik kasutada seemnepartii homogeensuse saavutamiseks, mis on oluline SERT-seemne kvaliteedinõue.

Etikettide näidised

Supereliitseeme – SE: etikett on valge värvusega, mida läbib diagonaalis lilla triip. **Eliitseeme – E:** etikett on valge värvusega.

Sertifitseeritud seeme – C või sertifitseeritud seemne I põlvkond – C1: etikett on sinise värvusega. **Sertifitseeritud seemne II põlvkond – C2:** etikett on punase värvusega.

SERTIFITSEERITUD SEEMNE EELISED

SERT-seeme on garantiiga seeme, garantii annab seemne müüja. Kontrollimata seemnel puudub garantii – vastutus ja eksimustest tulenev kahju on kasutaja enda kanda.

Garanteeritud sort ja seemne kvaliteet

SERT-seeme on:

- ▶ sordiehtne ja sordipuha – kinnituseks on seemnepakendi etikett;
- ▶ ühesuguste tunnuste ja omadustega seeme, garanteeritud on põllumehe soov – tema põllul kasvav saak vastab tema soovitud valikule;
- ▶ kindla sordi seeme, mille garantiiks on seemnepartii järelkontrolli põldkatsete tulemused – sort ja sordipuhetus vastavad nimele ja nõuetele, ostja saab kindel olla sordiehtsuses;
- ▶ kvaliteetne külviseme, mis on elujõuline ja kvaliteet vastab alati vähemalt seemne miinimumnõuetele, millest madalama kvaliteediga seemet ei sertifitseerita;
- ▶ puhastatud ja sorteeritud võimalikult ühtlaseks partiiks, mis on prahi ja muude lisandite vaba. Seetõttu on ka seemne külvamine kvaliteetsem – ei teki külviku ummistusi ega ebahühtlast väljakülvi, tärkamine põllul ja taimiku algareng on ühtlasem.

SERT-seemnel on võimalik määrata täpne külvisenorm, mis garanteerib seemne kokkuhoiu ja optimaalse taimede arvu põllul.

SERT-seeme on keskkonnasõbralik seeme

SERT-seemne kasutamisega säästame loodust.

- ▶ Mulda ei viida täiendavalt umbrohtude seemneid ning vähenevad kulutused keemilisele umbrohutõrjele, oluline on, et põldudel rakendatakse vajalikku agrotehnikat.
- ▶ Külviritta ei viida täiendavalt umbrohuseemet, mida maheviljeluse tingimustes pole võimalik enam mehaaniliselt reavahede harimisega tõrjuda.
- ▶ Seemet kahjustavate taimehaiguste tase on minimaalne ja kulutused taimekaitsevahenditele ja -töödele põllul on väiksemad. Eriti oluline on see maheviljeluses, kus ebakvaliteetse seemne kasutamisel võib hävineda oluline osa saagist.
- ▶ Seemne puhtimisega on võimalik luua eeldused tervema taimiku kasvamiseks ja sellest tulenevalt suuremaks ja kvaliteetsemaks saagiks, samuti ei nakatata kõrvalasuvaid põlde.

SERT-seemne kasutamine võimaldab vähendada umbrohtude ja taimehaiguste tõrjetöid ja sellega hoida Eestimaa loodust.

SERT-seemnega ei osteta oma põllule tuulekaera

SERT-seeme on tuulekaeravaba seeme, sest:

- ▶ seemnepõldudel pole tuulekaera esinemine lubatud, seda kontrollitakse seemnepõldude tunnustamisel;
- ▶ kahtluse korral analüüsitakse laboratooriumis täiendavat 3 kg seemneproovi, et olla kindel tuulekaeravabas seemnepartiis.

SERT-seeme aitab Eestimaalt tuulekaera välja juurida. Tuulekaera on odavam oma põllult eemale hoida, kui hiljem kulusid aastaid kestva tõrjega aina kasvatada.

SERT-seemnest saadav enamtulu katab tehtud kulud

SERT-seemne kasutamine võimaldab saada suuremat saaki ja sellest tulenevat enamtulu, sest:

- ▶ kulutused põllutöödele on väiksemad - külvamisel, hooldustöödel ja saagikoristusel;
- ▶ saagi kuivatamise, puhastamise ja sorteerimise kulud on väiksemad, kuna koristatud saak ei vaja täiendavaid kulutusi prahi, umbrohtude ja teiste lisandite kuivatamiseks, mis hilisemal puhastamisel ja sorteerimisel prahina välja visatakse.

SERT-seeme kindlustab saagi, mille:

- ▶ töötlemise kulud on väiksemad ning energiaressursi kokkuhoid seejuures on märkimisväärne;
- ▶ kõrgemad kvaliteedinäitajad kindlustavad kõrgema toodangu müügihinna ning suurema saadava tulu.

Suurem ja kvaliteetsem saak kindlustab suurema tulu, mis katab oluliselt tehtud kulutused.

II SORDIKAITSE

Õiguslik raamistik

Eesti sordikaitset reguleerib TPSK seadus ja põllumajandusministri määrus taimeliikide loetelu kohta, mille kaitsealuse sordi seemet võib väikeses mahus kasvatada. EL sordikaitse süsteemi aluseks on nõukogu määrus (EÜ) nr 2100/94 ühenduse sordikaitse kohta (edaspidi *EL sordikaitse määrus*) ning EL ja Euroopa Komisjoni määrus 1768/95 põllumajandusliku erandi kohta.

Sordikaitse olemus

Aretatud, avastatud või mitme aretusmeetodiga loodud uus taimesort on intellektuaalne omand. Sordikaitse alla võetakse sorte kõikidest taimeperekondadest ja -liikidest, kaasa arvatud nende vahelised hübriidid. Kaitse alla võetav sort on uudne, eristatav, ühtlik, püsiv ja sobiva nimega. Sordikaitse kehtib sellel territooriumil, kus kaitset taotleti ja sort kaitse alla võeti. Põllukultuuri sort on kaitse all üldjuhul 25 aastat, mida võib pikendada, kui sordile kehtivad nõuded on endiselt täidetud.

Sordi omanik, omaniku õigused

Sordi omanik on sordiaretaja või isik, kes õiguslikul alusel on omandanud sordi omaniku õigused, näiteks sordi ostmise või pärimise teel. Sordiaretaja on füüsiline isik või isikute grupp, kes on sordi aretanud või kindlaks teinud. Kui sordi aretaja on palgaline töötaja ja on sordi aretanud tööülesannet täites, on sordi omanikuks tema tööandja. Näiteks sortide omanikuks on Jõgeva SAI, aretajateks tema palgalised töötajad. Seetõttu räägitakse sordi omanikust ja kaitsealuse sordi omaniku õigustest, kuna see on laiem mõiste kui sordiaretaja. Sordikaitse puhul jõustuvad kaitsealuse sordi omaniku õigused siis, kui selleks on esitatud taotlus, läbitud seaduses ettenähtud menetlused ja sort on kaitse alla võetud.

Nii Eesti kui EL sordikaitse puhul on kaitsealuse sordi omanikul ainuõigus oma sordi seemet toota, turustada, eksportida, importida ja hoida sorti enda valduses nimetatud eesmärkidel.

Sordi omanik rakendab ainuõigust sordile – ta kas paljundab ja turustab seemet ise või väljastab teisele isikule litsentsi kaitsealuse sordi seemne kasutamiseks. Litsentsi väljastamisel sõlmitakse sordi omaniku ja seemnekasvataja vahel litsentsileping, milles määratakse makstav litsentsitasu. Litsentsitasul on oluline osa uute sortide aretuskulude katmisel.

Eesti sordikaitse

Eesti sordikaitse süsteem kehtestati 1994. aastal sordikaitseseadusega. Eestis vastutab sortide kaitse alla võtmise eest PMA. Eestis kaitse alla võetud sordi kaitse kehtib ainult Eesti Vabariigi territooriumil. Sordiregister kajastab kogu informatsiooni Eesti kaitsealuste sortide kohta ning on avalikkusele kättesaadav PMA kodulehel.

Euroopa Liidu sordikaitse

EL sordikaitse süsteem kehtestati 1994. aastal EL sordikaitse määruse alusel. EL sordikaitset taotletakse Ühenduse Sordiametist. Teavet EL sordikaitse ja kaitsealuste sortide kohta saab Ühenduse Sordiameti kodulehelt www.cpvo.europa.eu. EL kaitse alla võetud sortidele kehtib kaitse kõigis EL liikmesriikides. EL-ga liitumise järgselt hakkas EL sordikaitse süsteem kehtima ka Eesti territooriumil.

Sordikaitse erand

Kaitsealust sorti võib ilma omaniku loata kasutada üksnes:

- ▶ teaduslikus uurimistöös ja riiklikes sordivõrdluskatsetes;
- ▶ lähtematerjalina uue sordi aretamisel;
- ▶ oma tarbeks mittekaubanduslikul eesmärgil.

Oma tarbeks toodetud seeme

Oma tarbeks toodetud seeme (*edaspidi OTS-seeme*) on oma ettevõttes koristatud seeme, mida kasutatakse oma ettevõttes külvide rajamiseks. Oma tarbeks mittekaubanduslikul eesmärgil seemne paljundamine on oma pere või hobiks peetava talu tarbeks paljundamine, kus kasvatatud saaki ei müüda.

Kaitsealust sorti ei või ilma omaniku loata kasutada. Erandina ja tingimusel, et tasutakse sordi omanikule õiglast tasu, võib oma ettevõttes koristatud teatud liikide kaitsealuste sortide seemet külviks kasutada.

Põllukultuuride liigid, millele kehtib sordikaitse erand

Eesti kaitsealuste sortide korral võib OTS-seemet kasutada vaid järgmiste põllukultuuride osas:

- ▶ teraviljadest – oder, kaer, nisu, rukis, tritikale;
- ▶ kaunviljadest – põldhernes ja -uba, kikerhernes, suvivikk, kollane lupiin;
- ▶ õli- ja kiukultuuridest – raps, rüps, harilik lina;
- ▶ heintaimedest – harilik lutsern.

Põllukultuuride kaitsealuste sortide paljundusmaterjali korral – kartul.

EL kaitsealuste sortide korral lisandub eelnimetatud liikidele veel teraviljadest – kõva ja spelta nisu, teised kaera liigid lisaks harilikule kaerale, riis, kanaari paelrohi; õli- ja kiukultuuridest – õlilina; heintaimedest – aleksandria ristik, pärsia ristik.

Nii Eesti kui ka EL sordikaitse korral teiste liikide kaitsealuste sortide seemet oma ettevõtte tarbeks paljundada ei tohi, näiteks punase või valge ristiku ning kõrreliste heintaimede seemet.

Õiglane tasu OTS-seemne kasutamisel

Kui põllumees otsustab sordikaitse erandis nimetatud liikide korral OTS-seemne kasuks, tuleb tal seemne ja kartuli kaitsealuse sordi kasutamise eest tasuda sordi omanikule õiglast tasu – OTS-tasu. Eestis on sordiomaniikud volitanud OTS-tasude kogumise MTÜ Eesti Seemneliidule, kelle liikmeteks nad on.

Eesti kaitse all olevate sortide puhul tekib OTS-tasu maksmise kohustus ettevõtjal, kes kasvatab oma ettevõttes OTS-seemet ja kartulit põllumajandussaaduse saamiseks. OTS-tasu peab olema selgelt väiksem sama taimeliigi sordi seemnetootja makstavast litsentsitasust. OTS-tasu suurus lepitakse kokku sordi omaniku ja ettevõtja või selliseid ettevõtjaid ühendava mittetulundusühingu vahel. Kui tasu suurus ei ole kokku lepitud, on sordi omanikul õigus nõuda ettevõtjalt tasu, mis ei ole suurem kui pool sama taimeliigi sordi seemnetootja makstavast litsentsitasust.

EL kaitse all olevate sortide puhul tekib OTS-tasu maksmise kohustus külvamisel. Kaitsealuse sordi omanik võib põllumajandustootjaga sõlmitud lepingus kokku leppida OTS-tasu suurus, lepingu võib omanik sõlmida ka tootjaid esindavate ühendustega. Leping peab olema teatatud Ühenduse Sordiametile ning kokkulepitud tasumäärad ja sellekohased tingimused avaldatud Ühenduse Sordiameti ametlikus väljaandes.

Kui lepingut ei ole sõlmitud peab OTS-tasu määr olema märgatavalt väiksem kui samal maa-alal sama sordi sertifitseeritava seemne või kartuli puhul – 50 % seemne ja kartuli madalaima kategooria litsentsitasust.

Kui OTS-tasu ei maksta, ei ole lubatud kaitsealuse sordi seemet oma ettevõttes kasutamiseks paljundada, sellega rikutakse sordi omaniku õigusi.

Väiketootja

Väiketootjad on kaitsealuse sordi kasutamisel OTS-tasu maksmisest vabastatud. Väiketootja määrang on Eesti ja EL sordikaitstes erinev. Eesti sordikaitse puhul on väiketootmise piiriks kuni 10 ha teravilja ja söödakultuuride pinda ja 1 ha kartulipinda.

EL sordikaitse puhul on väiketootmise määratlemisel aluseks toodangu maht: 92 tonni teraviljal ja 185 tonni kartulil. Lähtutakse Statistikaameti keskmise saagi andmetest. EL sordikaitse puhul on väiketootmine Eestis arvestatult hektaritele kuni 38 ha teravilja- ja söödakultuuride tootmisel ning kuni 13 ha kartuli tootmisel. Nimetatud piirmäärasid on võimalik muuta. Põllumehe kohustuseks on väiketootmise tõendamine – sellekohase teabe esitamine sordi omanikule.

Kaitsealuse sordi kasutaja kohustused

Seemne ja kartuli kaitsealuse sordi kasutamine on lubatud vaid seadusest tulenevatel tingimustel. Eesti kaitsealuse sordi OTS-seemet ja kartulit kasutav ettevõtja peab oma tegevuse kohta arvestust ja teatab sordi omanikule tema nõudmisel OTS-seemne ja kartuli kogused. EL kaitsealuse sordi kasutamisel võib sordi omanik ja põllumajandustootja sõlmida lepingu esitatava teabe üksikasjade kohta. Kui selline kokkulepe puudub, peab põllumajandustootja esitama omaniku taotlusel teabe OTS-seemnega külvatud koguste kohta kogu küsitud perioodi kohta. Vajadusel tuleb EL sordikaitse kohustuste puhul tõendada esitatud teavet dokumentaalselt (näiteks arved, etiketid, jm).

Sordikaitse järelevalve

Sordi omanikul on ainuõigus oma õigusi jõustada, selleks vajab sordi omanik põllumeestelt teavet sortide kasutamise kohta. Teavet sordi kasutamise kohta võib omanik saada ka ametiasutustelt, kui see on nende igapäevatöö või tuleb ilmsiks kontrollimistel. Sordi omanikul on õigus pöörduda kohtu poole nõudmaks kahjutasu kaitsealuse sordi loata kasutamisest tekkinud kahjude hüvitamiseks.

SOOVITUSED SEEMNE KASUTAJALE

Õige sordi valik ja SERT-seemne kasutamine on saagi võti

Valikute tegemisel on oluline eelnevalt oma majandustulemusi analüüsida, arvestades, et poolikud lahendused oodatud tulemuseni ei vii. Selles pakuvad professionaalset abi põllumajandusnõustajad ning seemnefirmade spetsialistid.

Õige sordi valikul on soovitatav arvestada järgmist:

- ▶ Sort peab sobima kasvatamiseks meie kohalikes suhteliselt lühikese vegetatsiooniperioodiga ja koristusajaga kliimaoludes, samuti talvituma meie kliimas.
- ▶ Sort peab sobima konkreetsetesse tootmistingimustesse (mahe- või tavaviljelus, agrotehniliste nõuete täitmiseks kasutada olev tehnikabaas ja teiste sisendite olemasolu, jms).
- ▶ Lähtuda tuleb saagi kasutamise või müümise eesmärgist (toiduviljaks, söödaviljaks, õliks, oma loomadele söötmiseks, jm). Sort peab omama kvaliteediomadusi, mida nõuab saagi ostja (proteiin, toorrasv, kleepvalk, jms).
- ▶ Vajalik on kontrollida kas valitud sordile laieneb sordikaitse. Kaitse all mitteolevad sordid on kasvatamiseks vabad. Enamus Eesti sordilehes olevaid välisfirmade sorte on EL sordikaitse all, seda on oluline teada, et mitte rikkuda sordi omaniku õigusi ja olla teadlik kaitsealuse sordi valimisel tekkivatest kohustustest.

Seemne uuendamisel on soovitatav arvestada järgmist:

- ▶ Uuenda oma külviseemne varu üksnes SERT-seemnega. Nii saad kasutada SERT-seemne eeliseid ja need enda kasuks tööle panna. Nii oled täitnud ka Eestis kehtivaid reegleid ning kohustusi sordiomanike ees.
- ▶ Seemne ostul pea meeles, et müügidokumendiks on ostu-müügitehingut kinnitav arve või saateleht teabega müüja ja kauba kohta: müüja ja sordi nimi, seemnepartii number ja müüdüd seemnekogus. Müügidokumenti vajad võimalike vaidlusküsimuste lahendamisel, sest SERT-seemne kvaliteedi eest on vastutav seemne müüja. Samuti vajad seda dokumenti koos seemne-etiketiga PRIA-st põllumajandustoetuste taotlemisel.
- ▶ Seemne ostmisel kontrolli sertifitseerimist tõendava seemnedokumendi – etiketi olemasolu ja seal olevat proovi võtmise kuupäeva. Turustada tohib seemet, mille pakendamisest ei ole möödunud üle kahe aasta. Pakendatud seemne idanevus võib langeda, seetõttu on nõutud kahe aasta pärast seemne idanevuse kordusanalüüsimine, mille tulemus trükitakse kleeps-etiketile ja kinnitatakse pakendit sulgeva etiketi pöördele. Ostjale jääb alati õigus nõuda idanevuse kordusanalüüsi.
- ▶ Ostetud seemnega kaasnevad probleemid on lahendatavad PMA maakonnakeskuse inspektori abiga. Juba esimese seemnepakendi avamisel veendu visuaalselt selle kvaliteedis, probleemide ilmnemisel jäta teised pakendid puutumata ja kutsu appi inspektor. Vaid nii saad oma ostja-õigusi kaitsta ja müüjalt kauba eest vastutust nõuda.

H.-V. Seeder, põllumajandusminister: Eesti toit algab Eesti seemnest!

Seadusaktid

Taimede paljundamise ja sordikaitse seadus, RT 2006

Sordi sordilehte võtmise kord ning sordilehte võetavate taimeliikide loetelu, põllu- ja köögiviljakultuuri liigi tunnuste miinimumnõuded ning järelvalve käigus sordi säilimise kontrollimise nõuded, põllumajandusministri määrus nr 38, 24. märts 2006

Põllukultuuride soovitatud sordilehe koostamise nõuded, põllumajandusministri määrus nr 7, 20. jaanuar 2006

Nende taimeliikide loetelu, mille kaitsealuse sordi seemet ja paljundusmaterjali võib väikeses mahus kasvatada, põllumajandusministri määrus nr 37, 24. märts 2006

Teraviljaseemne kategooriad ning teraviljaseemne tootmise ja turustamise nõuded, põllumajandusministri määrus nr 55, 24. aprill 2006

Söödakultuuride seemnete kategooriad ning söödakultuuride seemne tootmise ja turustamise nõuded, põllumajandusministri määrus nr 56, 24. aprill 2006

Õli- ja kiudtaimede seemnete kategooriad ning õli- ja kiudtaimede seemne tootmise ja turustamise nõuded, põllumajandusministri määrus nr 53, 24. aprill 2006

Eesti sordileht:

<http://www.pma.agri.ee> (Valdkonnad > Sordid > Sordiregister > Sordileht)

EL sordileht:

<http://www.pma.agri.ee> (Valdkonnad > Sordid > Euroopa Liidu sordileht)

Sordikaitset reguleerivad aktid:

Eesti kaitsealused sordid: <http://www.pma.agri.ee> (Valdkonnad > Sordid > Sordiregister > Sordikaitse)

Nõukogu määrus (EÜ) nr 2100/94 ühenduse sordikaitse kohta, 27. juuli 1994

Komisjoni määrus (EÜ) nr 1768/95, 24. juuli 1995

Kõik nimetatud õigusaktid on kättesaadavad kodulehelt:

Põllumajandusministerium www.agri.ee

PMA www.pma.agri.ee

KONTAKTID

Põllumajandusministeerium Taimse materjali büroo

www.agri.ee

Tel: 625 6275

e-post: kristiina.digryte@agri.ee

MTÜ Eesti Seemneliit

www.seemneliit.ee

Tel: 569 39565

e-post: seemneliit@seemneliit.ee

Põllumajandusamet

www.pma.agri.ee

Sordiosakond

Tel: 4351241

e-post: sort@pma.agri.ee

Seemnete osakond

Tel: 671 2637

e-post: seemnesert@pma.agri.ee

Põllumajandusuuringute Keskus Seemnekontrolli laboratoorium

<http://pmk.agri.ee>

Tel: 651 7662

e-post: mari.jurman@pmk.agri.ee